

FOTÓK: VARRÓ JÁNOS

Kodály Zoltán
szabadtéri szobor Galyatetőn

Sütő Ferenc alkotása 2014.

Kodály szobor avatása Galyatetőn

2014. június 28-án a helyi Kodály hagyomány elkötelezett híveinek kezdeményezése nyomán több fontos eseményre került sor Galyatetőn.

A szeretetteljes előkészületet jelezte, hogy a mátraszentimrei székhelyű felső-mátrai önkormányzat időszaki lapja, a Mátrai Képek (!) *Antalné Zoboki Anna* tanárnő, a program fő gondosa szerkesztésében külön számmal jelentkezett bemutatva az események előzményeit, Kodály mátrai kötődéseit és a szereplőket. Az önkormányzati erőforrások mellett a Nemzeti Kulturális Alap köztéri szoborállítás támogatására kiírt pályázatán elnyert összegnek köszönhetően valósulhatott meg a régi terv: legyen szobra Kodály Zoltánnak Galyatetőn! A szobor felavatása volt a központi szervező erő, eköré épült a program többi része: az alkalomhoz méltó ünnepélyes szentmise, és annak keretében Kodály Zoltán *Missa brevis* című művének első galyai előadása, majd délután a Nagyszállóban tartott kórustalálkozó. A szoboravató ünnepi nap fővédnöke Kodály Zoltánné, védnökei Stuller András polgármester és Kacsik Árpád plébános voltak. A muzsikusként több tagja jelenlétében megemlékeztek Fasang Árpád zongoraművésről, kulturális diplomatáról, aki galyai nyaralásai alkalmával, evangélikus létére, kántora volt a kápolna szertartásainak.

A szentmisét *Kacsik Árpád* c. kanonok, plébános celebrálta s gazdagította személyes hangú, rendhagyónak mondható prédikációval. A hangszalagról leírt szöveg szerkesztett változatát közöljük.

Kedves Testvérek!

Itt a zenéé és az éneké a főszerep, de engedjétek meg, hogy egy pár szóval én is köszöntselek Titeket, és közösen elgondolkodjunk azon, hogy mit is jelenthet nekünk Kodály. Mit jelenthet az egyháznak, mit jelenthet Nektek? Lehet, hogy ez nem a legalkalmasabb idő most erre, de nekünk, papoknak ugye mindig Szent Pál intése jut: „Ti csak hirdessétek az igét!” – „importune, opportune” – akár alkalmas, akár alkalmatlan időben.

Legelőször egy székely népballadát idézek Nektek, amely így szól: „ Tovamegyen három árva / Kérdi tőlük Szűz Mária: / Hova mentek három árva? / Messzi útra, bujdosásba (vagy Moldovába). / Ne menjetek

bujdosásba, / Adok nektek aranyvesszőt, / Csapjátok meg a temetőt! / Kelj föl, kelj föl édesanyám, / Elszakadt már a gyászruhám”.

Valami ilyesmire gondolhatott Illyés Gyula, mikor ott Kecskeméten, Kodály nyolcvanadik születésnapján ő maga olvasta fel híres versét: Bevezetés egy Kodály hangversenyhez, amelyben valahogy így intonál: felemelkedik a karmesterpálca és megszólal a zenekar, de nem a zenekar, hanem ami itt van körben, a temető, a hang onnan tör elő. Ó, de nem a jaj, hanem az erő, a gyökérmélységű erő, amelyet táplál a múlt ereje, és amely érted harcol, jövő. Ugyanazt gondolta el Illyés Gyula is, hogy a Mester kezében a karmesterpálca az vasvessző, amely veri a temetőt, hogy „gyertek, mert szükség van rátok!” Tehát ő, Kodály mester kapott valami nagy ajándékot: aranyvesszőt, amely – ahogy ez benne van a székely balladában – fölkelti a halottakat. De Kodály vasvesszőt kap Illyéstől! Aki egy kicsit is otthon van a Biblia világában, az egyből asszociál arra, amit a dávidi zsoltárok mondanak, hogy majd jön az igazi Dávid, aki vasvesszővel kormányozza a népeket. Hát ez Jézus lesz. Tehát jézusi feladatot kap Kodály, s ez nagy dolog, s ezért mintegy szakrális személyt állítjuk magunk elé. És a művész így is faragta meg a mi számunkra, mint aki feladatot kapott, küldetést ehhez a néphez, és ő teljesítve a feladatot tanított minket. Tanított, ahogy Kányádi megírta: térdére ültette népét, és úgy magyarázta neki: hogyan kell élni, hogyan kell dolgozni, hogyan kell zenélni; és ehhez visszanyúlt a gyökerekig

Babits írja valamelyik versében „Ajjaj, de hitetlen daloltunk! / Daloltuk a rossz éneket, / a minden-mindegy-rímeiket: / Ideje most már mást dalolnunk!” Hát ezért: „Halljátok az énekét a hitnek / halljátok a jó éneket: / többet nem-hinni nem lehet! / akik szenvedtek, mindig hittek. / Halljátok énekét a hitnek!” [Bénára mint a megfagyott tag, 1917]

Ezt a „jó éneket”, ezt kereste Kodály. És benne van énekében az egész magyarság, akik Szittya-országból jöttek, és ott van benne az a dal, amire Gellért püspök figyelmeztetett: „hallod, Bertold, a magyarok szimfóniáját?” Ő, Kodály egybe fogta a múltat, amely teérted harcol, jövő!

Nem állhatom meg, hogy Szent Lászlót meg ne említsem, ahogy Arany János gyönyörű legendájában írt róla. Mikor a tatár átjő Székelyországon, a szent király sírjából kelve a székely csapat segítségére siet. A csata után Nagyváradon, az ő városában, amikor felemelik a sír fedőkövét, ott találják megizzadva, mellette a harci bárdja. Így segített ő nekünk!

Mindez benne van abban, amit Kodály megírt, és ahogy példát mutatott. Vezényelte az egész Magyarországot: ifjakat, öregeket, erőseket, gyengeket; és meg nem alkuvó volt!

Most mindent elolvastam, ami Kodállal és a Mátrával összefügg, Tasnádi Gábor: Kodálynál, Galyatetőn című írását is. Ő idézi, hogy Bartók János (Bartók Béla nokaöccse, folklorista volt) 1942-ben feljött Kodályt meglátogatni, s látta a vázlatokat – tehát nem legenda –, hogy itt született a Missa brevis zenei anyaga. Bartók János emlékezése szerint, amikor

feljött ide a templomba, már itt volt a kóruson Kodály tanár úr. Várták a gyöngyöSOROSZI vagy solymosi kántort, de nem jött, s Kodály itt improvizált, de közben nézte a jegyzeteit, a születő darab első dallamait. Innen indult hát el ez a mű. Akinek muzsikUS szíve van (mondom így népiesen, tán nem haragudtok meg érte), az kicsit megrendül itt ettől.

Tudjuk, hogy' szerette Kodály ezt a kápolnát! Fél napokat eltöltött itt. Talán nézte a Sztehló Lili alkotásait és beszélgetett Istennel, s felhívta a figyelmét az idejövőknek: „Halljátok, hogy imádkoznak a hegyek?” Ezt jelentette nekünk Kodály tanár úr. De még valamit: 1956-ot is itt töltötte. Jöttek hozzá a küldöttek: „Tanár úr kell, hogy az államelnök legyen!” Emma asszony azt mondta: „Zoltán, ne vállalj el semmit!” Ő meg csak azt válaszolta: „Már megírtam a Te Deumban: non confundar in aeternum” – vagyis, ahogy ő fordította: „Nem rendülök meg soha!”

1991-ben a szovjet csapatok kivonulásakor mi kezdtük el itt a harangozást. Für Lajos volt a honvédelmi miniszter, akkor ő a Te Deum utolsó sorait idézte itteni beszédében: „Te vagy Uram én reményem / ne hagyj soha szegyent érnem.”

„Szegyent érne!” Ő, Kodály sose vallott szegyent... 1956-ban is megírta oroszul a levelét a szovjet zeneszerzőknek: próbálják elérni, hassanak oda, hogy Magyarország függetlenségét szavatolja a nagy Szovjetunió. Mert aki mástól sajnálja a szabadságot, – azt már tudjátok! – maga sem érdemli meg! Mindezt köszönjük meg, és most hangozzék tovább az ének: a Credo tétel következik.

A mise zenei közreműködője az Új Liszt Ferenc Kamarakórus és Fassang László Liszt- és Prima díjas orgonaművész volt. Vezényelt Erdei Péter Liszt- és Bartók–Pásztory-díjas karnagy, érdemes művész. Az előadás különleges voltát jelentette, hogy a mű kórus-orgona változata

a Csendes-mise ősforma megszületésének helyszínén először hangzott el! Ezt a hitelességet fokozta, hogy a valamikor Kodály által is használt harmóniumon szólalt meg a mű hangszeres anyaga, belesimulva a kar énekébe. A szólisták is a kórusból léptek elő, ezzel is fokozva a hangzás és a zenei megfogalmazás egységességét.

A bensőséges, lélekemelő szertartás után került sor a pécsi illetőségű *Sütő Ferenc* szobrászművész alkotásának a felavatására és megáldására több száz érdeklődő jelenlétében. A sötétszürke márvány posztamensre helyezett bronz portré-szobor a kis templom előkertjében kapott helyet. A szoboravatáson elhangzott Tóth Sándor Pro Christiana- és József Attila díjas költő erre az alkalomra írott, Kodály emlékének ajánlott verse *Antalné Zoboki Anna* előadásában.

Tóth Sándor: Zsoltár a hegyeken
Kodály Zoltán emlékének

éreztem az első ritmust
mi sejtjeimbe költözött
hallottam az első dalt
mely éveimbe öltözött

hordom a csönd-ruhád Uram
hegyvándor nyíló hajnalon
éneklem dallamát a Szónak
míg végleg elhalkul dalom

látom halmodat a fényben
piros-sugárlón őszenben télben
hogy tavaszt hozzon nap Szenteltje
kék virágot a zürzavarban
s földnek tövisét fölcserélje

Virág mind mi dalba kötve
gyötrelmek láncát általfűzi
koszorú az élet sáncán
emlékezőn egy mozdulatban
és Szíved trónusát eléri

telnek múltnak megmért mezőn
megszámlálatlan napjaink
„kertről kertre érünk” látod
s ha elhalkulnak hangjaink
jöjjön az újabb kezdő-szólam

mely első énekből ered
újabb rózsa ha száz tövisből
mégsem sebezne örömet

Avató beszédet **Dr. Ittzés Mihály**, a Magyar Kodály Társaság elnöke, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja mondott. Az alábbiakban a szabadon elmondott beszéd hangfelvételének szerkesztett változatát közöljük.

*Tisztelt Polgármester Úr! Főtisztelendő Plébános Úr! Tisztelt Karnagy Úr!
Kedves Fassang Család! Kedves Antal Család! Tisztelt Közönség!*

Tisztelettel köszönöm, megemlékezésre gyűltünk egybe. A szívig és lélekig ható mise után, nagyon nehéz megszólalnom. Megrendítő volt ez a mise lelkeségében, megrendítő volt zeneiségében. Most itt állunk az új szobor előtt, amelyet Sütő Ferenc pécsi szobrászművész alkotott – őt is köszöntöm tisztelettel.

Három kérdésre szeretnék röviden válaszolni: Miért? Hogyan? Mivégre?

Miért? Miért avatjuk, s miért éppen itt, ezt a Kodály Zoltánt ábrázoló szobrot?

Amint plébános úr is utalt rá, Kodály nagyon szorosan kötődött ehhez a vidékhez, ehhez a helyhez. Fiatalkori népdalgyűjtő barangolásai idején járt erre először, majd – szinte a Nagyszálló felépülésétől kezdve – rendszeres látogatója, az ötvenes évektől, mondhatni, lakója volt ennek a helynek. Második otthonát tudhatta talán itt. Olyan hely volt számára, amely munkára, elmélkedésre, pihenésre egyaránt alkalmas. A legközvetlenebb zenei kapcsolat ehhez a helyhez őt az itt született Csendesmisén, és az abból létrejött Missa brevisen keresztül kötötte. Amikor 1946-ban itthoni kötelezettségei miatt nem tudott eleget tenni egy bukaresti meghívásnak, egy magát kimentő levél kíséretében elküldte a mű kottáját Enescu mesternek, a neves román zeneszerző-hegedűművésznek. Levelében azt írta, hogy ez a mű „némiképpen a háború alatt átélt érzéseinket fejezi ki.” Legfőbb üzenete az utolsó szavakban hangzik a mi korunknak is. Bár itt és szűkebb környezetünkben béke van, de nem is olyan távoli és távolabbi helyein a világnak háborúk dúlnak. Tehát mindig érvényes a Kodály-mise fohásza, üzenete: Dona nobis pacem – Adj nekünk békét! Munkálkodjunk mi is megőrzésén!

Hogyan? Hogyan valósult meg ez a Kodály-monumentum?

Meg volt itt a hagyománya – ha szabad ezt a kifejezést használnom – a Kodály kultusznak korábban is egy-egy rendezvényen, köszönhetően a Fassang-családnak is. Most azonban új formában látjuk az emlékkörzést. Néhány elszánt, lelkes és elkötelezett embernek a jóvoltából megszületett itt ez az emlékmű. Ki kell emelnem Antalné Zoboki Anna tanárnőt, aki kecskeméti Kodály iskolás diákként szívta magába azt a szellemiséget, amely talán egész pedagógiai munkáját meghatározza, és a mai esemény fő motorjává tette. Megtisztelő számomra, hogy mint hajdani tanítványom előmozdította a meghívásomat, s hogy itt elmondhatom ezt a néhány gondolatot. Köszönettel tartozunk minden munkájáért neki is, és mindazoknak, akik itt tevékenykedtek az ügy sikere, a szobor megvalósulása érdekében.

Azt mondhatom, hogy egy Kodályhoz kötődő másik helynek, Pécsnek a képviseletében is jelen van Sütő Ferenc szobrászművész. Nem tudok az ő alkotói gondolkodásába belehelyezkedni, hiszen még eddig soha nem találkoztunk, soha nem beszélgettünk, de az itt leleplezésre váró, általam eddig csak képeken látott szobor alapján elmondhatom, hogy egy olyan alkotást állít elénk, amelyben az elgondolkodó, talán a zenén, talán a világ dolgain elmélkedő komoly Kodály Zoltán néz le ránk szobor képében. Azt hiszem, hogy amikor egy szobrászművész valakit agyagba mintáz, bronzba önt, vagy éppen kőbe vagy fába farag, akkor elsősorban talán a látvány, az emberi alak, s leginkább az arc ragadja meg. De hogyha nem tudna belehelyezkedni abba a gondolatvilágba, amelyet a megmintázásra kiválasztott személy képvisel, ha nem tudna belehelyezkedni – alkotóművésztől lévén szó – abba az alkotói világba, amelyet ez az alkotó képvisel, akkor talán csak egy egyszerű tárgy jönne létre. Így viszont – azt hiszem – valóban egy átélkesített szobor áll előttünk.

A harmadik kérdés: **Mi végre?** Mi végre áll itt ez a szobor, mi a rendeltetése?

Horatius, az ókori latin költő egyik ódájában mondja, hogy költeményei ércnél maradandóbban őrzik, hirdetik halhatatlanságát. Azzal, hogy erre az aere perennius-ra utalok, nem akarom e szobor jelentőségét lefokozni. Ez az érc, éppen azért értékes, mert egy ércnél maradandóbb életműre emlékeztet és kell, hogy emlékeztessen a továbbiakban is. Aki erre jár, jöjjön rá, hogy nem csak egy alakról, bármily híres személyről van szó, hanem egy hatalmas életműről. Egy életműnek állítanak emléket a kezdeményezők és létrehozók. Sőt, nem csak zenei üzenetről van szó.

Nem csak arról, hogy a Kodály által a Mátra vidékén gyűjtött népdalok, a Mátrai képektől az itt fogant Missa brevisig és a zeneszerző többi művéig milyen zenei élményt hordoznak az alkotások, hanem hogy milyen gondolati, nemzetépítő, emberséget sugárzó életművet jelképeznek számunkra.

Azt hiszem, emlékezetünkben kell tartanunk ezt a három gondolatot, e három kérdést és választ: miért – hogyan – mivégre áll itt mától Kodály Zoltán szobra, s mindezek között a legfontosabb a harmadik, az ércnél maradandóbb életmű. Kérem, vigyék el magukkal ennek üzenetét!

A szobor avatását, a koszorúk elhelyezését az Új Liszt Ferenc Kamarakórus a Gömöri dal és a Köszöntő eléneklésével tette teljessé.

A NAGYSZÁLLÓ SZONÁTA TERMÉNEK csupa üveg fala a „pódium” hátterében a mátrai táj fenséges díszletével tágította a délutáni kórushangverseny amúgy nem túl magas helyszínét.

Az érdeklődők mellett a dalosok kettős szerepben voltak jelen: igazi kórustalálkozóhoz illően meghallgatták egymás énekét. Természetesen döntő többségében Kodály-művek hangzottak el. Ezek kiemelésével soroljuk fel a szereplőket. Egri Érseki Fiúkórus (karnagy Schmedmeiszter Szilvia, zongorakísérő Réz Lóránt) – *biciniumok, Nagyszalontai köszöntő*; Cantare Városi Vegyeskar, Gyöngyös (karnagy Kalocsainé Csillik Mária) – *Köszöntő, Pange lingua, Szép könyörgés*; Cantus Corvinus Vegyeskar, Gyöngyös (karnagy Holló Erzsébet) – *Pünkösdlő* (szóló: Harmos Szilvia), *Adventi ének*; és a két énekkar, férfikarát megerősítve a budapesti vendégkórus tíz tagjával, együttesen énekelte a *Mátrai képeket* Holló Erzsébet vezényletével; Kodály Férfikar, Budapest (karnagy Pálincás Péter, zongorakísérő Vékey Marianna) – *Fölszállott a páva, Ébresztő és Toborzó a Hány Jánosból*, Kiss Gábor szólójával; Nemesszeghy Márta Vegyeskar, Kecskemét (karnagy Smuta Attila, zongorakísérő Révész László) – *Pange lingua, Magyar Mise*.

A műsor keretét Előházi Eszter kedves népdaléneke keretezte a helyi hagyományból vett szlovák és magyar dallamok előadásával. Az énekkarok programjában még népdalok, gregorian dallamok és népénekek, Humperdinck, Karai, Liszt darabjai szólaltak meg, s a kecskeméti műsorának közjátékként Wandenburg Edit fuvoláján Saint-Saëns Románca.

A dalostalálkozó végkicsengését egy Pásztón gyűjtött népdal feldolgozásának összkari előadása adta meg Nagy András vezényletével.

Emlékezetes napot zárt az *Esti dal*.

Ittész Mihály